Ann. III. | Num. XVI.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato.*

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN ITALIA
Apud DESCLÉE, LEFEBVRE ET SOC.
ROMAE, Via Santa Chiara, 20-21.

IN ANGLIA
Apud BURNS AND OATES
LONDON W. - 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTENT.
Apud
COMMISSARIAT OF THE HOLY LAND.
NEW YORK, 143 w 95th St.

IN CANADA ET NEWFOUNDLAND
NEW YORK (U. S. Americ.), 143 w 95th St.

IN BELGICA
Apud DESCLÉE, LEFEBVRE ET SOC.
BRUXELLES, Rue de la Montagne, 52.

IN GALLIA
LUGDUNI
Apud DESCLÉE, LEFEBVRE ET SOC.
Rue Victor Hugo, 5

LUTETIAE PARISIORUM
LIBRAIRIE VIC ET AMAT
CHARLES AMAT SUCC.
Rue Cassette, 11.

INSULIS (LILLE)
Apud DESCLÉE, LEFEBVRE ET SOC.
Rue de Metz, 41.

IN HUNGARIA
Apud
C. B. LIPTAY, CORRESP. DE HONGRIE
BUDAPEST, Palais du Théâtre National.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCII

M DCCCC

Ann. III. | Romae, Idibus Augustis M DCCCC. | Num. XVI.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — **Ubique extra Italiam:**
Lib. 15. M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

MARGARITAE ITALORUM REGINAE
IN NECE HUMBERTI CONIUGIS

Utinam Tibi, miseranda Regina, ea verba offerre possemus, quae receptum altius animo valerent lenire vulnus, et aliqua saltem parte dolorem levare, qui pectore amantissimo haeret infixus! Neque enim vox indulget lamento, obstrictis dolore faucibus intercisa, neque lacrimarum profluvio siccos ardentesque dolore oculos madere patitur enorme infortunium. Occidit Rex, quem nemo esse regem, nisi beneficiis novit; occidit vir, nobilissimae inter Italos propago stirpis, qui patriae columen et scutum stabat, qui, cum omnes maiorum suorum praeferret virtutes, bonis maior, compar optimis habebatur. Caede peremptus est ex insidiis; nemo enim contra illum, si aequo marte pugnasset, facile potitus esset victoria, neque abscessisset impunis. A sonte iustus occiditur, et in arbitrum clementissimum extrema poena convertitur, qua laesae maiestatis reos ipse plures bonus absolverat.

O siquid consolari Te possit, regia uxor – iam nunc non uxor, sed vidua desolata! – haec te consolentur! Obiit immeritus, obiit iustus, obiit prosequentibus eum fletu bonis omnibus, tota Italia, tota Europa, universo terrarum orbe in sicarium inter gemitus et lacrimas indignatione frementibus. Laureae coronae, quam praelio invictus acceperat, pro patria pugnans, aureo regali diademati, quod vicennio et ultra tecum, Regina, gestaverat, pietatisque suae decoraverat gemmis, sive ad cadentes contagio populos accederet suos, perque nosocomia et vias, domosque, casasque morte pererratas versaretur ut angelus consolator atque auxiliator, sive subversis terraemotu regionibus adesset ope, hortatu, consilio, nutu, manibus, prope dicam, semimortuos inter ruinas, nutantesque adhuc parietes eruens, et vitae restituens, sive exsuperantibus ripas diluvio fluminibus, perque agros ac villicorum domicilia bacchantibus et ad exterminium saevientibus, ipse paterno ductus animo ad miserrima loca maturans ea omnia disponeret adstans, quae saluti, quae solamini, quae victui pauperibus essent, omnia ferens, omnia tolerans, quae vel robustissimis non ferenda et non toleranda videbantur, invictus effusis caelo imbribus, interritus irruptione fluviorum, immotus periculosa et ancipiti in conditione locorum, his inquam laureis, coronis, diadematibus novum sertum imposuit, martyrii sertum, quo cunctis praestare regibus videatur. Martyrem quippe facit non poena, sed causa. Ipse autem suprema obivit, si poenam quaeras; si causam postules, obivit ultima ex nefario nequissimorum odio in regiam potestatem, quae « a Deo est », « cui qui resistit, Dei ordinationi resistit ». Quam

Humbertus I Italiae Rex.

cum gereret potestatem, genere a Deo datam, virtute meritam, iure adeptam, consensu populi confirmatam, quadruplici veluti consecratione munus gerebat, quo quum sanctissime fungeretur, per summum scelus a parricida sublatus est.

Atque eas, Tu, Regi viro consors unanimis, capite gestabas coronas micans virtutibus, coruscans exemplis, omnium gentium ore laudata; novoque fulgore decorabas, Regina, iis admirabilia vitae tuae, quasi adamantes, interserens; et quaeque excedebas praeconia uxor, mater, et mulier, talis ab ipso virtutum humanarum Iudice praedicata, qui Te vitae morumque exemplar italicis propositum feminis nuncupavit. At omnibus diadematibus iis novum e spinis diadema superimponitur ob diuturnum, qui super etiam est adhuc delicatissimi cordis cruciatum. Numquid hoc unum tibi restabat, ut, invicta vivens et fatis maior asperrimis, prorsus Regina in omnibus tuo populo videreris? Supereminens ingenio, moribus, consilio, pietate, forma, scientia, dignitate, genere, ingenuarum cultu artium, iam nunc fortitudine animi excelsa laudaris, qua minores Te fiant, siquae tecum celeberrimae comparentur. Qui tuus fuit et est, aeternitatis regnum, progeniem, nomen glorioso sanguine consecravit; eadem praestas Tu moerore augustior inconsolabili, et fortitudine portentum ingens orbi terrarum.

Si quando haec ad Te nostra per- [redacted] aerumnis tuis, qui Te quasi aetatis nostrae miraculum intuemur. Unicuique hominum Deus credidit peculiare aliquid, quo et immortalitatem habeat, et famam assequatur et gloriam vel inter homines sempiternam; omnes Tu praetergressa iamdiu virtutes, robur etiam virilis et inexpugnabilis animi nunc Tibi vindicas ut, viro digna tuo, digna maioribus, viros praeter ipsos fortissimos gradiaris.

Vox Urbis.

HUMBERTUS I E DOMO SABAUDIA

Humbertus, Rainerius, Carolus, Emanuel-Ioannes, Eugenius-Maria pridie id. Martias an. MDCCCXLIV natus est Augustae Taurinorum a Victorio Emanuele rege et Maria Adelaide, Austriae Arciducissa. Quae quidem suavis mulier, uxor fidelissima atque optima, mater sanctissima, teneros liberorum animos ipsa, quoad vixit, redamata instituit. Cum vero vita functa est XIII kal. Februarias an. MDCCCLV, Humbertus, orbitate ictus, totum militiae se dedit, atque decimum post annum, cum bello flagraret Italia, rei peritiam ostendit, Custozae primum, ac deinde ad Villafranca oppidum, suas copias quadrato agmine continens contra Ulanos, qui frustra eo potiri conati sunt. Ipse enim, nunquam hosti terga vertens deque vita strenue dimicans, verbis et exemplo milites ad victoriam ciens, murum quasi aeneum constituit intra suos et hostes, ut tandem versa retro horum fuerit acies. Neque in tanto discrimine caritatem corde depressit, et misericordia permotus militem quemdam vulneribus confossum inter suos recipi iussit; quae procul dubio animum eius virtutem semper pietati sociantem declarant et exprimunt.

Pace inter Italos et Austros conciliata Venetiisque Italiae additis, Humbertus magna omnium laetitia X kal. Maias an. MDCCCLXVIII matrimonio secum

COMMENTARII "VOX URBIS" INDICES SINGULI

VII num. ann. III.

Christianae antiquitatis doctorum Urbanus conventus – *Vox Urbis*.
De linguae latinae natura ac proprietate – P. Rasi.
Ex Gallia. – Ludovici Noni carcer ad Mansourah – Monteluccius.
Carmen natalicium – A. Bartoli.
De perpetuo in Scandinavis regionibus die – A. Vieillot.
Puerorum lusus verno tempore Pompeiis – Laelius.
De rhedis electride actis – Rolandus.
Quid inter pisces et kal. Apriles? – P. Alexis.
Lollius sive de provecta latinitate – II. – P. Angelini.
Idiotarum institutio – R. Spina.
Communia vitae – De priscis et hodiernis eduliis – H. D. V. Pieralice.
Quaesitis responsio – De latini eloquii pronuntiatione – D. Macrae – I. Tasset.
Annales – Poplicola.
Publici per orbem coetus legibus ferendis – Scriba.
Aenigmata – Fr. X. Reuss.

In tertia operculi pagina

Per orbem – Viator.
Varia: *Melleae fodinae* – P. d. V. — *Ioci* – I. Sola.
Epistolarum commercium – A secretis.

VIII num. ann. III.

Christianae antiquitatis doctorum urbanus conventus (XV-VII kal. Maias MDCCC) – G. P.
De Iuvenco poeta christiano – I. Lemette.
Nuperrime circa « stelam » in Romano Foro effossa – Romanus.
Vita functi viri clariores – I. F.
Ioannes Baptista de Rossi – A. Costaggini.
Fossaenovae abbatia – H. D. V. Pieralice.
De Horatii Marucchi opere cui titulus « Éléments d'archéologie chrétienne » – F. Ramorino.
Lollius sive de provecta latinitate – P. Angelini.
« Dominica palmarum » – F. C.
Christo Redemptori regi saeculorum triumphanti – Fr. X. Reuss.
De torpedinariis navibus luce actis – Hersilus.
Annales – Poplicola.
Publici per orbem coetus legibus ferendis – Scriba.
Sociis monitum – *Vox Urbis*.
Aenigmata – Digamma.

In tertia operculi pagina:

Per orbem – Viator.
Varia: *Nonnulla de Anglis* – P. d. V.

IX num. ann. III.

Christianae antiquitatis cultoribus Romae congregatis salutatio – L. M. Card. Parocchi.
Kalendis Maiis – De proletariis – I. Toniolo.
De manuum labore inter gentes tuendo – P. Rossani.
Ex Germania – De Borussa Scientiae Academia – P. Alt.
De linguae latinae natura ac proprietate – P. Rasi.
Socius peculiari dono ornatus – *Vox Urbis*.
Veterum navigia – A. Costaggini.
Alexandri Manzonii carmen inscriptum *Il Cinque Maggio* – M. Ricci.
Textura electrica ac telettroscopium – M. Lani.
Auditus et musice – R. Spina.
Polypi immanes – Alpha.
Lollius sive de provecta latinitate – P. Angelini.
Communia vitae – Venatores et venatoria – H. D. V. Pieralice.
Christianae antiquitatis doctorum Urbanus habitus conventus – A. L.
Perillustri viro equiti Nicolao Galdo condolescentis animi sensus ob amatissimi filii excessum – I. Broia.
Quaesitis responsio – De latini eloquii pronuntiatione – Microvir.
Annales – Poplicola.
Librorum recensio – P. A.
Aenigmata – P. Garrone.

In tertia operculi pagina:

Per orbem – Viator.
Varia: *Quid inter Napoleonem I et literam M.* – *Europaearum in orbe usus linguarum* – *Psittaci precantes* – P. d. V.
Epistolarum commercium – A secretis.

X num. ann. III.

De popularibus itemque agrariis athenaeis – P. G.
De linguae latinae natura ac proprietate – P. Rasi.
De stilo artis christianae – Cultoribus christianarum antiquitatum convivium habentibus – B. Magni.
Notitiae litterarum et artium – Ad Tarentum inventa – T. Paci.
Ad Mariam mense Maio volvente pacis vota – I. Sola.
Rolandi fabula – I. Antonelli.
De praecipuis basilicis Urbis – Alpha.
Flora – H. P.
Lollius sive de provecta latinitate – P. Angelini.
Risus et hilaritas – R. Spina.
Communia vitae – De indumentis virorum – P. Alexis.
Quaesitis responsio – De unica eademque recta apud omnes pronuntiatione latina – H. D. V. Pieralice.
Annales – Poplicola.
Publici per orbem coetus legibus ferendis – Scriba.
Aenigmata – A. E. de Druffel.

In tertia operculi pagina:

Per orbem – Viator.
Varia: *Peracti saeculi utilitas, et gloria senescentibus* – *Novae virtutis arbutus* – *Solaris lux in servitutem redacta est!* – *Ovum princeps* – *Singulare et mirabile* – P. d. V.

XI num. ann. III.

De popularibus legislatorum comitiis – P. Rossani.
De linguae latinae natura ac proprietate – P. Rasi.
De stela in Romano Foro effossa novae animadversiones – Romanus.
In hodiernum « progressum » – Fr. Xav. Reuss.
De quadam transvaaliana poetria – T. Paci.
Ex Americis – *Philoctetes* Sophoclea tragoedia in scenis acta – I. B.
Tuscaniensis S. Petri aedes – A. Costaggini.
De quorumdam moroso musicorum ingenio – Hersilus.
Vita functi viri clariores – P. A.
De labyrinthis – A. Vieillot.
Lollius sive de provecta latinitate – P. Angelini.
Communia vitae – De indumentis virorum – P. Alexis.
Quaesitis responsio – De latini eloquii pronuntiatione – H. Doswald.
Annales – Poplicola.
Publici per orbem coetus legibus ferendis – Scriba.
Aenigmata – Tirunculus.

In tertia operculi pagina:

Per orbem – Viator.
Varia: *Singulare expergisculum* – *Melodion* – *Ioci* – P. d. V.
Epistolarum commercium – A secretis.

XII num. ann. III.

Operariorum familiae – P. Rossani.
De certamine poetico Hoeufftiano – A. Bartoli.
De saltus Polonorum origine qui dicitur « mazur » – I. Wabner.
Ex Gallia – De nova gallicae linguae ortografia – Monteluccius.
« Tubercolosis » arcendae ratio – R. Spina.
Dantis Aligherii visus centenaria commemoratio – H. Salvadori.
Ex Dante Aligherio – *Inferi* – Carmen primum – I. Bonavenia S. I.
Lollius sive de provecta latinitate – P. Angelini.
De secretis Sinensium sectis – A. Costaggini.
Communia vitae – Venatores et venatoria – H. D. V. Pieralice.
Peculiare donum socio datum – *Vox Urbis*.
Annales – Poplicola.
Publici per orbem coetus legibus ferendis – Scriba.
Librorum recensio – P. A.
Aenigmata – I. Castelli.

In tertia operculi pagina:

Per orbem – Viator.
Varia: *Finis orbi terrarum ingruitne an multis abhinc annis incepit?* – *Electrofraenum* – *Ioci* P. d. V.

XIII num. ann. III.

Quae XX saeculo faciunda XIX saeculum scholis tradiderit – Senior.
Sinenses pugiles – A. Costaggini.
Thomas Ketteler – P. Alt.
Rolandus adolescens – I. Antonelli.
Ad solem. Quingentesimo recurrente anno ab academia Cracoviensi instituta carmen saeculare – I. Wabner.
« Seroterapia » apud veteres – G. P.
Bonarrotii absis Florentiae – Alpha.
Romuli sepulcrum et Volcanal – Romanus.
Gherardi « delle notti » tabula coenam referens – X.
De auxilio naufragis ferendo – R. Spina.
Lollius sive de provecta latinitate – P. Angelini.
Quomodo Berlioz musicis se dederit qui medicus prope est factus – Laelius.
De modo et ratione educandi tauros ad cursum penes Hispanos – Hersilus.
Quaesitis responsio — De una eademque recta apud omnes pronuntiatione latina – H. D. V. Pieralice.
Quaestiones inter socios propositae – De Henrici Sienkievicz commenticia fabula quae inscribitur: *Quo vadis?* – *Vox Urbis*.
Annales – Poplicola.
Publici per orbem coetus legibus ferendis – Scriba.
Librorum recensio – I. F.
Aenigmata – F. Palata.

In tertia operculi pagina:

Per orbem – Viator.
Varia: *Sinensis orbis circumvallatio* – *Ambulatoriae aedes Iustitiae* — *Temporis per hebdomadas distributio* – *Ioci* – P. d. V.

XIV num. ann. III.

Indicto litterarum certamini additi dies – *Vox Urbis*.
De Europae gentibus foedere iungendis – P. Rossani.
De capillorum et barbae usu apud Romanos – A. Bartoli.
Ex Gallia – De omnium rerum Expositionibus deque hodierna Parisiensi – A. Vieillot.
De Sinae et Iaponiae incolis – T. Paci.
De saltus Polonorum origine qui dicitur « Mazur » – I. Wabner.
Carmen puellare – Melodia popularis Polonorum sive « Mazur » – S. Noskowski.
« Zingari » qui dicuntur – Hersilus.
Salvatoris Rosae tabula Catilinae coniurationem referens – Laelius.
Ioannes Gutenberg – A. Costaggini.
Lollius sive de provecta latinitate – P. Angelini.
Sapientum inventa – M. Lani.
Horae subsecivae – Ignes arte facti in monte Pincio – B. Nelli.
Ferdinando com. Capponio Pisanorum archiepiscopo ob eius recuper. e gravi morbo valetudinem an. MCM – I. Battanius.
Communia vitae – Propriae quibusdam quadrupedibus voces – H. D. V. Pieralice.
Annales – Poplicola.
Publici per orbem coetus legibus ferendis – Scriba.
Librorum recensio – I. F.
Aenigmata – Digamma.

In tertia operculi pagina:

Per orbem – Viator.
Varia: *Manufacti lapides* – *Quam diu liceat carere somno volentibus* – *Ioci* – P. d. V.

XV num. ann. III.

Futura militiae dominatio – Senior
De grammaticorum ac rhetorum officiis apud Romanos – I. Iachino.
De Henrici Sienkievicz libro "Quo vadis?" inscripto – I. Antonelli.
In Ioannem Baptistam N*** tecto nomine Rufum ephebei cuiusdam olim alumnum – LEO PP. XIII.
Manicomia apud maiores – P. Alexis.
Tuscaniensis aedes S. M. Maioris – A. C.
Ex Gallia – De omnium rerum Expositione Parisiensi – A. Vieillot.
Sinenses portus – A. Costaggini.
Angelus (Rossorum fabella popularis) – N. Festa.
Communia vitae – De papilionibus ac de messe – H. D. V. Pieralice.
Annales – Poplicola.
Publici per orbem coetus legibus ferendis – Scriba.
Aenigmata – Digamma.

In tertia operculi pagina:

Per orbem – Viator.
Varia: *Quid si celeriora hodiernis electride itinera?* – *Ioci* – P. d. V.
Sociis monitum – A secretis.

hanc esse debere, societatis disciplinam rite constituendam, eiusque excellentiam prae reliquis omnibus studiis firmandam, prae metaphysice, aut morum, aut pulcritudinis, ipsaque religionum investigatione.

At res e diametro opposita evasit; hanc enim societatis humanae disciplinam, si solutam ab adfinibus, abruptisque vinculis consideraveris, inanem fieri impotemque videbis, siquidem ipsis adeo necessariis arctisque nexibus adligatur, ut in famulatum paene esse credas. Inter eas immo doctrinas quae sibi inserviunt, vel quae contra ipsi opes conferre dicuntur, quaedam adnumerantur vel falsae, vel omnino ab eius finibus absonae, quarum praecipua evolutionis, quam nuncupant, philosophia. Profecto « sociologia » – ita enim doctrinam hanc vocant – vivendi modos ac leges in humana societate perscrutatur, necnon formas quas vita hominum ingreditur, variorumque ordinum motus et communionem, prouti Feuillée perspicue docuit, Glumphowiz autem enucleavit, obiectum pariter illi constituentes hominum consociationes, atque foedera, eorumque vicissitudines, mutuas relationes, augmenta, interitus. Nulla itaque necessitas urget, ut ab huiusmodi finibus excidamus, societatisque eventus, aliis omnino admotis disciplinis, consideremus, quae nullo iuvamine prosint.

Nec fallimur sane, cum nonnisi alia de causa adhibitos tot conatus existimamus, quam ut nova disciplina cum religionis sacris dogmatibus ex adverso pugnans constituatur, eamque per fas et nefas, falsis ineptisque doctrinis omnibus moriente saeculo obortis, imbui fautores contendant.

Neque enim humanae originis investigatio, vel liberi arbitrii disceptatio, alia de causa in quaestionem revocantur, quam ut haeretica interpretatione enodentur. Quae itaque impia sectarum consilia quousque disciplina haec retinuerit, doctrinae gradum non attinget, nec coadunatis quidem ad rem coetibus unquam ad finem perveniet. Iamque enim, uti adnotaverat optime Feuillée ipse, quem supra memoravimus, subiectum ipsum suarum inquisitionum ac rationem recenti disciplinae aptius inveniendum est, ne nimium ea per affines disciplinas pervagetur, ethnographiam, sive populorum scientiam, anthropologiam, sive hominis notionem, aut historiam. Cavendum pariter ne, ut popularium sibi animos alliciat, omnem doctrinae dignitatem amittat, vincula societatis relaxans potius ac dissolvens, quam reficiens atque corrigens.

Certum est enim huiusmodi doctrinae investigationem hodiernae societatis maxime interesse, eique profuturum optime virum, qui novas veteresque doctrinas in unitate componens, non singulorum modo bonum, sed communitatis provehat. Profuturum itidem quibusque in agendo viris, quoties hi ad suae gentis fata moderanda vel immutanda operam conferant, quam, si doctrinam illam bene perspectam habuerint, non insciam vel hebetem, sed prudentem, sed consciam adhibebunt, ab inepta patientia pariter quam a coeca violentia longe remotam.

Quapropter, cum ipsa religionis fides, et praxis ad societatis vices cohibendas dirigendasque plurimum polleant, hae sunt, ut cetera humana, investigandae, veluti praevalidum morum atque publicae honestatis frenum, potentissimumque praesidium.

Vana igitur ineptaque contendunt mendaces illi philosophi, qui in disciplinam huiusmodi incumbentes, eam veluti novam religionem, Christi fidei oppositam, praedicant; quodsi – et Deus omen avertat – vel temporis puncto possint efficere, tunc statim non modo suam doctrinam, sed et omnem hominum communitatem e fundamentis evertent.

P. Rossani.

DE SEDULIO POETA CHRISTIANO

Non defuere qui et putarent et docerent christianam religionem, utpote severiorem, minus poesi aptam esse. Quod quam falsum sit, quamque a vera cum religionis, tum ipsius poeseos notione alienum, nemo non videt.

Quid enim religione christiana aptius ad delectandos movendosque animos, tum veritate pulcritudineque dogmatum quibus mentes hominum illustrat, atque in ipsam ipsius Dei formam quodammodo traducit; tum etiam magnitudine prorsusque mirabili rerum genere, quas, aut tamquam suae virtutis originem habuit ac fundamentum, aut sua illa virtute gessit ac gerendas suasit? Quod si quaedam credenda faciendave proponat, quae paulo severiora videantur, aut fortasse duriora, nonne haec illa ipsa, modo funditus noscantur, pulcritudinem prae se ferunt, non aliquam dico, sed maximam? Quamquam illa quidem pulcritudo sensu probari non potest, sed hoc certe nulla ratione ipsi officit.

Non ita tamen (si quidem ad numerum eorum attendas, qui ingenii vim in profanis, aut, [illegible] in vitiis depravandis consumpserunt) multi sunt [illegible] qui christianam religionem dignis versibus [illegible] runt, aut in his [illegible] sacris laudandis se [illegible] exercuerunt, quae miranda prae ceteris essent. Cuius rei rationem duplicem afferri posse puto. Aut enim illi poetae, ingenio licet admirabili, non ausi sunt tantam suis carminibus aggredi materiam, quippe se eam digne tractaturos desperabant; aut (verior haec fortasse et communior) non quomodo profanis, ita sacris rebus delectabantur atque ad canendum movebantur.

Non erat haec profecto Sedulio mens. *Cum sua*, inquit ille (initio poematis cui titulus *Paschale opus*, de quo nonnulla verba facere nunc libet),

Cum sua gentiles studeant figmenta poetae
Grandisonis pompare modis, tragicoque boatu...
Saeva nefandarum renovent contagia rerum...
Cur ego Davidicis assuetus cantibus,...
Clara salutiferi taceam miracula Christi?
Cum possim manifesta loqui, Dominumque Tonantem
Sensibus et toto delecter corde fateri...

Sedulius – quem natione Scotum dicit Trithemius, at falso, si fidem addas doctissimo viro Remy Ceillier (1) – ob divinarum humanarumque litterarum scientiam commendatus, suis scriptis tunc Ecclesiam illustravit, cum Theodosius Magnus rerum Romanarum potiebatur. Narrant quippe eum carmen, de quo supra, Theodosio, Arcadii patri, dedicasse. Illud tamen in publicum (qua de causa, nescio) non ante annum 494 prodiit, quo tempore ab Tursio Rufio Asterio consule inventum inter plurimas Sedulii chartas, atque in ordinem redactum vulgari coepit.

Huius poematis materiam e versibus superius allatis habes. Videlicet Iesu Christi historiam ex Evangelio depromptam, eadem fere ratione ac Iuvencus, de quo iam in hoc commentario scripsi (2), at feliciore ingenio, ut mihi videtur, versibus exornare intendit. Hinc poema suum *Paschale* dixit, quod Eius qui verus est Agnus paschalis, laudes prosequatur.

Ea vero mente conscriptum est opus, ut homines, divinarum rerum magnitudine allecti, a putidis erroribus figmentisque paganorum colendis ad fidem veram abducerentur, ipso poeta teste:

Haec (3) mihi carmen erit; mentes huc vertite cuncti.
Hanc constanter opem laesis adhibete medullis,

(1) *Hist. générale des auteurs sacrés*, tom. VIII.
(2) Cfr. an. III, num. VIII.
(3) Christi maiestas.

Quos letale malum, quos vanis dedita curis,
Attica Cecropii serpit doctrina veneni,
Sectantesque magis vitam spirantis odorem
Legis, Athenaei paedorem linquite pagi... (1).

Est autem poema – recentioribus saltem editionibus – quinque libris partitum, « quorum primus », dicam cum sancto Isidoro Hisp., *de Script. Eccles.* c. VII, « signa et virtutes Veteris Testamenti potentissime resonat »; secundus autem refert quae sunt acta a Christi natali ad Apostolorum vocationem; tertius et quartus miracula continent plurima a vino in aquam converso ad « ultimam Coenam »; quintus denique a Coena illa ad Christi triumphum in caelo pergit.

Cuius ordinis ratio naturalis prorsus apparet. At vero illud animadversione dignum puto, quod historiam Christi a Veteri Testamento exordiri poeta voluerit. Quos enim ad christianas partes pertrahere conabatur, hos prius Dei unitatem et omnipotentiam curabat edocere. Huic autem tradendae disciplinae Vetus Testamentum est optima via. Ait ipse Sedulius:

Indicio est antiqua fides, et cana priorum
Testis origo Patrum, nullisque abolenda per aevum
[illegible] *virtutum* [illegible]

[illegible] in [illegible] conclusione [illegible] qui [illegible] verbis Apostoli utor – « mutaverunt [illegible] corruptibilis Dei in similitudinem imaginis [illegible] et volucrum, et quadrupedum, et serpentium » (3). Audi poetam:

Heu miseri qui vana colunt, qui corde sinistro
Religiosa sibi sculpunt simulacra, suumque
Factorem fugiunt, et quae fecere verentur!
Quis furor est? quae tanta animos dementia ludit,
Ut volucrem, turpemque bovem, tortumque draconem,
Semihominemque canem supplex homo pronus adoret?...

Et pergit huiusmodi errores dignis increpare versibus.

Nunc de ratione et arte, qua opus conscripsit, pauca dicamus.

Facta enarrantur sobrie, at nunquam exiliter; quandoque mystica eorum significatio non ineleganter aperitur. Sint exemplo versus in transitum maris Rubri (lib. I):

Pervia divisi patuerunt caerula ponti,
In geminum revoluta latus, nudataque tellus
Cognatis spoliatur aquis, ac turba pedestris
Intrat in absentis pelagi mare, perque profundum
Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas.
Mutavit natura viam, mediumque per aequor
Ingrediens populus, rude iam baptisma gerebat.
Cui dux Christus erat; clamat nam lectio, multas
Vox Domini super exstat aquas; vox denique verbum est;
Verbum Christus adest, geminae qui consona legis
Testamenta gerens, veterem patefecit abyssum,
Ut doctrina sequens planis incederet arvis.

Plures fortasse aequo versus protuli; at eo me putes fecisse ut habeas unde Sedulianam rationem prudens ipse iudices. Apud nostrum poetam stilus, si quaedam loca excipias, perspicuitatem habet, modum et aequabilitatem. Nunquam fere videtur rebus aut sibi dissimilis; nunc lenis fluit dulcisque per facta sententiasque evangelicas, nunc in motus assurgit paulo vehementiores, adeo ut omnino probem quod ab Isidoro prolatum modo in Sedulium attuli: « Signa Veteris Testamenti *potentissime resonat* », et aliud Fortunati: « Hinc quoque *conspicui radiavit* lingua Sedulî ».

Liberet ad dicta confirmanda versus expromere, ni timendum foret ne id, prae nimia copia, aegre

(1) Exordium poematis.
(2) Exordium poematis. Invocatio.
(3) *Ad Rom.* I, 23.

iunxit Margaritam patruelem, feminam humanissimam, doctrina abundantem, religione insignem, a qua unicum habuit filium Victorium Emanuelem, Ianuarium, Ferdinandum, cui Neapolis Princeps, e loco ubi primam lucem aspexit, titulus est datus.

VI id. Februarias an. MDCCCLXXVIII regale solium conscendit, patre morbo absumpto; tunc temporis in tabula, quam populo edixit, id sibi unum proposuisse significavit, populi amorem mereri. Reapse, sive ad Inarimen insulam terrae motu eversam, vel Buscam aut Neapolim pestis lue urbes desertas et hominum clade stratas, quocumque immo civile infortunium vocaret, advolans, dolorem, luctum, fletum abstergens, opem ferens auxiliumque; sive egregie ac fortiter regio ex Italica constitutione munere fungens, se promissis mansisse luculenter ostendit. Atqui fati vis inexsuperabilis id scripserat, bonum hunc regem, utpote civium consensus iudicavit, nefario scelere, quo nunquam maximo, iri peremptum!

Fuit vir statura haud procera, habitu corporis potius opimo, graviore vultu, labii retorta late barba, nigris oculis acutisque, sed tamen humanitatis illius ac benevolentiae plenis, quae in pectore gestabat.

FORFEX.

DE TUENDA LATINITATE

Cladis his, quae nuperrime acciderunt – nam adolescentuli nostri, supremo de latinitate in lyceis facto periculo, patriae vituperium insigne, sibi lamentabilem [illegible] calamitatem intulerunt – cupientem animi dolorem vultu tegere ac taciturnitate celare. Quae enim acciderunt adversa, non ignavia, non ingenii [illegible] obtusa, non laboris expertes indoles [illegible], sed rei adipiscendae inqua ratio, sed non aptum iter, aut, si aptum velis, profecto nulla felicitate constratum, praeruptum, asperum compararunt. In commentariis hisce nostris de re saepe diximus, saepe conquesti sumus; atque utinam, quae [illegible] indicabamus, manu valida ac tenaci consilio [illegible] fuissent! Cauterio et ferro, non balsamo et cataplasmate, ut aiunt, emortuae carnes et saeva curanda sunt ulcera! Res latina a fundamentis instauranda est in scholis italicis, ne illi esse desint Latini, qui, latino orti genere et latino in imperio degentes, maiorum suorum ne linguam quidem servare integram possunt, quamvis toto terrarum orbe celeberrimam, et ceterarum gentium praeconio laudatam, eruditissimorumque virorum, temporibus nostris, omni industria quaesitam. Hoc autem, si testimonia reliqua defuerint, commentarii nostri testimonio longe lateque ostenditur atque probatur. Qui enim opinabamur brevi spatio, et vix Latinis gentibus nos concludi et legi, in ipso scribendi exordio omnibus populis ita innotuimus, ut – liceat indulgere veritati – nulla iam sit regio orbis terrarum, nullique emineant ubique sapientia viri, ad quos haec nostra non demittantur, demissa vero plausu non recipiantur, recepta gratulatoriis epistolis non rependantur.

Quorsum haec? Quia in latino sermone colendo magnum est erudito cuivis lucrum, egregia dignitas, magna maiestas.

Quae cum ita sint, indignationem in eos continere non possum, qui, arrepta occasione ab infausto illo casu, unde orsus sum, de abolendo penitus apud nos latinae linguae studio acerrime dimicant.

At ubinam haec (Tullii verbis utor) homines stultissimi dictitant? Nempe illo in populo qui latinarum gentium est et pater et caput!... Nos autem latini viri, viri fortes, omnibus exculti litteris, praeter nostras, et eruditi, omnibus, praeter latinas devotas diris, exterorum disciplinis imbuti, si quando filios nostros latina discere voluerimus, hosce ad Aethiopes et Sinenses mittemus, ut inde redeant barbara sarcina onerati, decori et onusti; sarcina, inquam, in barbaros quam nos culti amandavimus, ut a nobis abesset vel recordatio turpissimae aetatis nostrae, quae *Pharsalicam, Aeneida ac Thebaida* protulit, nugasque Horatianas; quae Marci Tullii, Taciti, Flori, Liviique dedit ineptias; quae mapalia illa aegre extulit, queis infando scelere Pantheon, Colossei, Thermarumque nomina, Palatinarumque aedium et Capitolinarum impegimus; quae crepundia illa civilis iuris et legum omnium, quibus bis millibus et ultra abhinc annis universus orbis regitur, ac temperatur, prodidit; quae sequentibus usque ad nostrum saeculis informia illa Vaticana, Versalliensia, Casertiana, Mediolanensia, Lugdunensia, sexcentaque horrenda visu, praeter debita Giottio, Bonarrotio, Sanctio, Bramantio, Palladio, Canovae extulit; quae Augustinum, Thomam, Allighierium, Areostum, Tassum, Montium, Alfierium, Manzonium peperit. Omnes hi, bardi, fungi, buccones, et siquod peius et vilius omne, latino sermoni studuerunt, atque in eo, semetipsis fatentibus, repererunt

Lo bello stile, che m' ha fatto onore.

Qu[illegible] nos exhinc [illegible], ut morem ge[illegible] his novis, eorumque pareamus imperio, et co[illegible], frustra inter Manes frendente Allighierio:

Lo turpe stile, che m' ha fatto scorno!

Ita[illegible] donec Romani; Romanis enim Italia cre[illegible] militiae domi[illegible], sapientia et artibus; Ro[illegible] esse non [illegible], nisi latine loquamur, [illegible] loqui sciamus, loquentes et scribentes [illegible]. Maiorum gloria posteris quasi [illegible] est, et ad aemulanda [illegible] vis op[illegible] incitamentum, et calcar. Haec [illegible] ve[illegible] patrius, quem qui [illegible] erit sc[illegible] negavisse, nec [illegible] eo, « [illegible] eres », se diver[illegible] quid er[illegible] talia suadere [illegible] r? Pa[illegible] erim, an vulpes, [illegible] in pedicis cauda, coram vulpino populo de abscindenda cauda perorabant? Absit de parricidio quaestio; maneat illa tantummodo cum vulpe, orbata ornamento caudae, comparatio.

Sed iam videamus quo ratiocinio, de abroganda lingua latina a scholis, istiusmodi viri pugnent. Vitrea haec eorum sunt arma. Ad verbum verba interpretamur fide illa magna, quae nobis in more: « Experimentum huiusmodi adeundum iuvenibus fuit. Quid latine callerent, ostenderunt, interpretantes italice virgiliana illa carmina in secundo *Georgicon*, ubi laudes Italiae felici musa describuntur, a versu 136 inclusive:

Sed neque Medorum silvae, ditissima terra,

ad versum 174:

Salve magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virûm.

Ne unus quidem ex certantibus olim de scholis, quae humanarum litterarum, et rhetoricae dicebantur, ne unus quidem risum cohibere potuisset, si haec illi proposita fuissent interpretanda ut, quid valeret humeris latinis, praeberet; saepe enim et legerat et memoriae mandaverat, quinimo viventia vivus alto corde carmina illa susceperat, atque ab ipsa laude patriae suae insigni abripi quodammodo ad caelum se senserat. Nunc autem quamplurimis illa carmina visa sunt nova prorsus, et miserrima dolorosaque colluctatio in interpretandis est orta, cum grammaticae recordationes et data a lexicis verba praeliarentur. Quo factum est ut partim mythologicarum ignorantia rerum, partim, sensu nullo redeunte e vocabulis piscatis hic illic hamo infelicissimo, vox *satis* a nomine ad adverbium translata sit; tartareus horror et nullus ordo in interpretata meaverit; miserrima inde iuvenum clades » (1).

Quis, haec post verba, non crederet concludendum ex praemissis: « Ergo ad antiquam rationem redeamus »? Contra concluditur sophismate nescio an magis turpi quam improbo: « Age nunc, tempus adest, ut finis labori sit improbo, quo octo perpetuis annis in studium latini sermonis adolescentuli nostri incumbunt tristes ad ista venturi... Ut quid moramur adhuc in abolenda penitus tali disciplina inutili ac plena moeroris? »

Falleris ipse, sodes, atque alios decipis volens et sciens; non enim te adeo dialecticae insolentem credo, qui non videas te sophismata pro argumento dare, fallacia insciis composito reti praetexere. Unicum, crede mihi, adstruendum, deducendum et fatendum patet: ad antiquam rationem, ad priscum ritum moremque redeamus.

Triennium satis superque est ad possessionem latini sermonis, ad imbuendos illo ita pueros ut, non modo recte scribere et transcribere, sed et ornate scribere, et passim loqui possint. Brevibus, omnia, quae ad eum sunt, regulis praeceptisque continentur. Cur moramur in longis, et propemodum dicam aeternis et infinitis? Quia paucorum in lucro est ut talia sint. Humanum paucis vivit genus!

Monueram, praedixeram, ante denunciaveram; nunc iterum, iterumque moneo, dico, denuncio non expers latinitatis ego, non novus experimentis huiusmodi, exitu mihi probatis.

Si viri, quibus hoc muneris est, adesse patriae dignitati voluerint, praesto sum. Auribus eorum credam quod periculosum sit, certe supervacaneum hic addere. Quae qui fecerit, magnum sibi, magnum nomini italico, magnum maiestati gentis nostrae hic suis in incunabulis afferet incrementum.

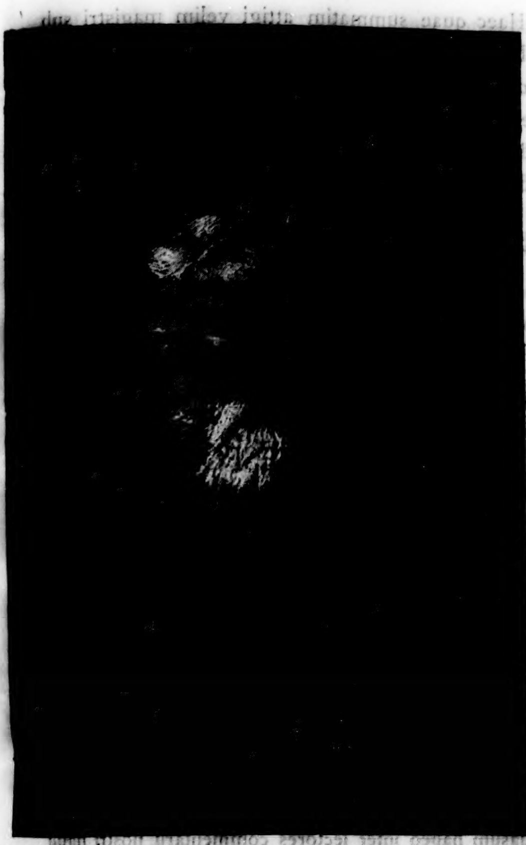
H. DE VECCHI-PIERALICE.

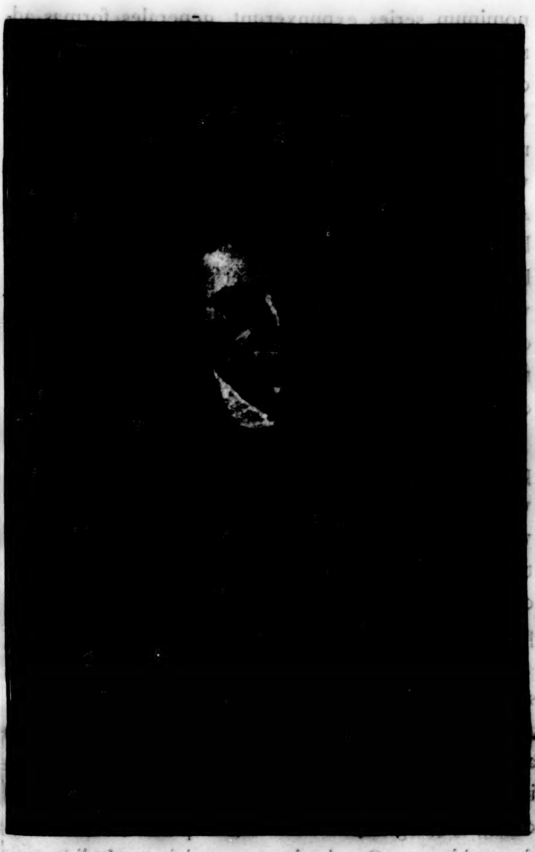
DE DISCIPLINA "SOCIOLOGICA,,

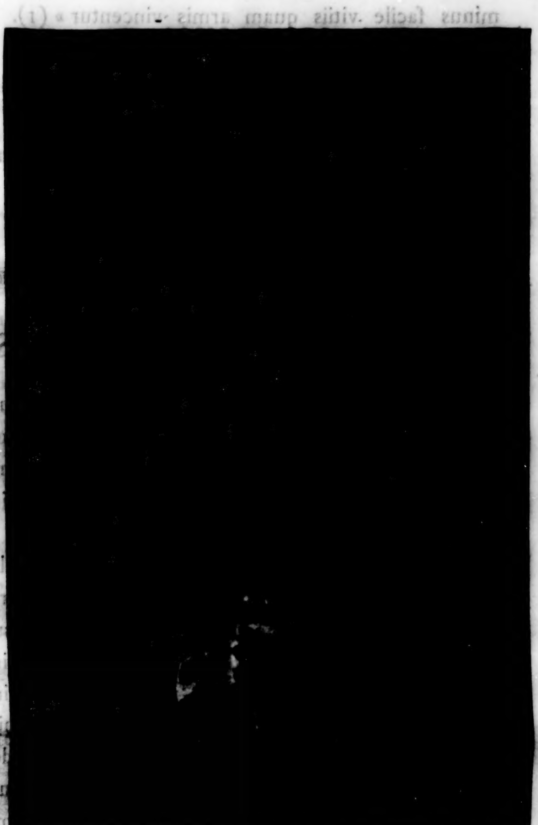
PERPAUCOS quidem inter opifices, eorum magistros, machinarios aliosque sexcentos huiusmodi ordinis esse semper reputavi, qui, etsi ingenua nobilitate manuum opera aucti, maximas nostri temporis metas, quae humiliorum condicionibus praelucent, eorumque vindicationes, fervido verborum mentisque aestu, recolentes, multa plane intellexerint, et varia, et scitu vastissima, saepeque rudiorum menti impervia, quae tanti inceptus exagitata praesumunt. Plerique enim, dum nulla, vel nimis ieiuna oeconomicae et moralis disciplinae rerumque publicarum notione sunt praediti, una vix privilegiorum abolitione a « socialistis » proposita, statim animo incenduntur, et, quotidiana inopia urgente, in eorum insidias incidunt, absurda ineptaque desideria generalis aequalitatis prosequuti.

Vir ille impius scelestusque Guyau, qui *Irréligion de l'avenir* librum conscripsit, impudenter iam adseruerat, praecipuam occidentis saeculi notam

(1) *Cfr. Il Marzocco,* florentinum comm. ann. V, num. 29 (22 luglio 1900).

Petrus Apostolus.

Ioannes Apostolus.

Iudas Iscariotes.

Dramatis personae ad Oberammergau.

conferunt, vel deambulant diutius, ut, puta, milites exercitationibus vel fictis praeliis vacantes, huic morbo maxime obnoxii sunt, brevibusque symptomatibus praeeuntibus, inopinato momento temporis, veluti fulgure percussi, amissa conscientia, sensibusque desituti, in convulsionem corruunt; ardet miserorum caput, cor autem vix leni palpitatione pulsat, dum paullatim morti cedit.

Existimat itaque Moussoirius nervorum centris perturbatis ob nimium sanguinis fervorem, quo irrigantur, teterrimum hoc exitium oriri; morbus enim tunc proprie exsurgit, cum aestus quadraginta thermometri gradibus ferventior, diutius hominem verberans, integram sanguinis undam calefacit. Sed chimici status, quos calefactum hoc modo corpus praebere potest, aut somno, aut asphyxiae, vel alteri formae acclines a cuiusque hominis varia reactione simulque ab aëris udosa condicione pendent. Cum enim gravior imminet aer, atque udosis vaporibus satur, ita ut nequeat corpus evaporato sudore internum aestum emittere, tunc maius adest morbi periculum. Quamquam, Oberrier medico docente, credendum est operum laborem sive deambulationis, quippe maximum fervorem provocet, ad rem incitamento esse.

Ictus autem solis iisdem synthomatibus comitatur, at ex dissita causa; ex solaribus enim radiis in caput vibrantibus, quorum non qui caloriferi aut luciferi sunt, sed potius qui chimici dicuntur, protinus ad exitum coniurant; quare nullimode quaerendum utrum aëris ambitus maxime flagraverit, an solis spicula nimio temporis spatio hominem percusserint. Hos itaque vehementissimos esse oportet adeoque potentes, ut momentaneam cladem procurent, quod quidem nonnisi in Tropicorum regionibus ad meridiei horam contingere potest. Alias enim κεφαλεῖα tantum esse videtur, quousque minori huiusmodi ictui externus etiam calor non accesserit, radiosque chimicos augeat, eosdem letales exitus provocans, quos caloris ictus aut solis producere assueverunt.

Synthomata quae morbum praenunciant brevi describuntur: maxima nempe lassitudo, gradus inertes atque incerti, tardiores motus, sitis, capitis dolores, hebetudo, sudoris maxima copia, cordis palpitationes inordinatae, rubescens vultus, arida lingua, vox paulatim rauca. Paulo post sudor repente deficit, cutis arida atque torrida fit, susurrant aures, rutilant ante oculos res; deinde ictus, qui vulgo dicitur, supervenit. Aegrotus corruit mente destitutus, aut certe profundo somno demersus, in eoque statu corporis calorem ex quadraginta gradibus usque ad quadraginta quatuor interdum admoto thermometro medici dimensi sunt. Quum vero de gravissima morbi specie agitur, haec insuper habentur: oculorum pupilla fixa atque rigida, motus omnes convulsi, vultus contractus; tunc animi demissio accedit, spiritus vix emittitur, pallescit facies, os cruentam salivam respuit; denique infirmus moritur.

Remedia alia ad calorem subtrahendum spectant, vel admotis linteolis, frigida aqua, vel glacie, vel ferventibus potibus immixta, perfusis, vel omnibus corporis partibus aqua pariter inundatis; alia ad spiritum excitandum; ultimum est, nervorum centra, ex quibus calor pariter, aptis viribus cohibere.

R. Spina.

EX BATAVIA

Feriae studiosorum Lugduni Batavorum habitae.

Fusis fugatisque Hispanis, post longam Lugduni Batavorum obsidionem, Wilhelmus cui « Taciturno » cognomen, ad perpetuam rei memoriam, non solum x dierum annuas indixit ferias omni exemptas vectigali, sed et liberalium studiorum « Academiam », quae deinceps ad tantam pervenit famam, inaestimabili erga suos cives beneficio, instituit. Quae x kal. Mart. anni MDLXXV solemniter « non sine dis » inaugurata est.

Nempe, ut iis temporibus solitum, pompa publice est ducta, in qua anteibat « Sacra Scriptura » curru invecta, quam personati quatuor scriptores sancti Evangelii comitabantur; procedebat insuper Iustitia cum summis Romae iurisconsultis et Pallas, bonarum litterarum magistra, et Medicina, cum suis utriusque artis clarissimis, Hippocrate, Galeno ac ceteris non minoribus laude; et Platone, Aristotele, Vergilio, Cicerone. Immo cymbae impositi veniebant Apollo Citharoedus et Neptunus, tridente atque barba conspicuus, novemque Musae, quarum personas gerebant bellulae sub rutilante Batavorum coma puellae.

Ceterum etiam hodie feriarum hanc consuetudinem studiosi laudabiliter retinuerunt, queis in lucem a principio prodiit Academia, et eas lustrales celebrant. Quod quidem lustrum cum superiore mense compleretur, me lubido rei visendae invasit; cumque petitam tesseram per COLLEGIVM · CIV · ACAD · LVGD · BAT · SVPREMVM comiter accepissem, me Lugdunum, amoenam in urbem, ridente sole, arridentibus incolis, contuli. Magnus undique omnium ordinum concursus; siquidem decursio praenuntiata erat, quae cuiusdam principis Bavariae cum suis equitibus et copiis profectionem advorsus Frisiavones in bellum, anno Domini MCCCIIC, repraesentaret. Et revera spectaculum elegantius nobis per vias et trivia et compita est exhibitum, quod spectabat ex ipso strato, e fenestris, e suggestibus apposite compositis immensa hominum multitudo. Sertorum autem, coronarum, florum, stemmatum et vexillorum undique numerus paene infinitus. Noctu ubique lumina suspensa funalibus ordine ductis, praecipue ad Rhenum, ··· imitata sunt maximo omnium plausu; sub hac luce iterum pompa ducta est.

Fuerunt etiam caeremoniae, in turri vetustissima habitae, Troianum agmen effingentes, a lectissimis iuvenibus actum, armis more medii, quod dicimus, aevi instructis, quibus, antequam in praelia irent, publice equus est donatus.

Non dicam de conviviis, de compotationibus, per sex dies nulla intermissa mora prolatis: haec autem e plebecula Batavis, ut gentium plerisque, consuetudo; cum exsultent, plus solito bibere et in saltus, clamores, discursiones, choros incomptos puellarum, feminarum, mulierum, viris arcte commixtarum, prorumpere. Id insuper proprium atavorum sanguinis, qui, licet frigidior, uti vulgo dicunt, si latino aequipares, quandoque tamem exaestuat. Ceterum iam ab antiquo Tacitus de iisdem adnotavit: « Adversus sitim non eadem temperantia. Si indulseris ebrietati, suggerendo quantum concupiscunt, haud

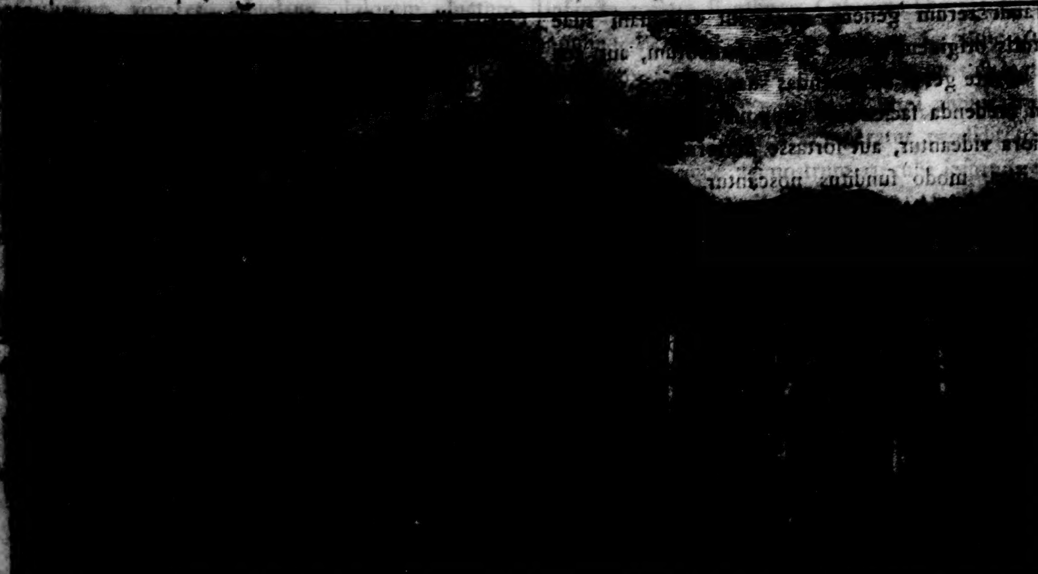
lectores ferent. Parcetur tamen si ab his citandis abstinere non possum, quibus cum granditate verborum numerorumque lenitate Beatam Christi Matrem salutat (lib. II):

Salve, sancta Parens, enixa puerpera Regem
Qui caelum terramque tenet per saecula, cuius
Numen, et aeterno complectens omnia gyro
Imperium sine fine manet; quae ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam similem visa es nec habere sequentem;
Sola sine exemplo placuisti femina Christo.

Suavis equidem et affectu plena oratio, neque cuiquam, qui Beatae Virgini addictus sit, voluptatem non praebitura.

Finem animadversionibus facio. Atque utinam Sedulius imitatores habeat plurimos, qui sui ingenii flammam divinis rebus meditandis canendisque enutriant! Immensus patet campus, nec nimium trita via. Hic vires exerceant, hic in molestiis quaerant solatium, hic, si poeticam laudem venantur, conatus adhibeant, atque accendant felicius animos.

I. Lemette.

PASSIO CHRISTI IN SCENIS ACTA AD OBERAMMERGAU

Trans Monachium, Bavarorum urbem caput, meridiem versus, [illegible] itinere ab urbis moenibus, Oberammergau oppidum prima Alpium iuga, in Ambri fluminis valle, circumeunt. Incolae montani plerumque, moribus integerrimi, viribus praevalidi, bis millia [illegible] attingunt; domus, quas inhabitant, humiles, complanato tecto, ingentibus heic vel illis saxis [illegible], [illegible] vel [illegible] imaginum, vel agrestium, [illegible] ligno sculptilia oppidanis fere omnibus [illegible] imagines. Rosarii granula [illegible], mira calliditate, effingunt sedulaque patientia [illegible]. Chronicon [illegible], tribus fere abhinc saeculis [illegible], anno videlicet 1620, quo iam Oberammergau incolae, prouti arte sculpendi ligna peritissimi, magnis laudibus [illegible]. Quae quidem pietatis obiecta, simplici atque ingenua arte efficta, mercatores in Austriam atque in Tirolenses deferunt, et, non sine lucro, venalia faciunt. Consigit inde rusticis diffusa laus; at eorum fama minus late ferme insonuisset, absque sacro *Passionis mysterio (Passionsspiel)* quod ipsis in decennium solemne est, et his diebus agitatur.

Rei antiquitas maior [illegible] quam quis forte crediderit, origines contra notissimae sunt hisque praesertim diebus cuique compertae. Anno 1633 taeterrima pestis lues Bavariam depopulabatur. Oberammergau oppidum, montibus circum occlusum, nullum adhuc morbi detrimentum expertum fuerat, neque [illegible] ullum suis in finibus morari [illegible] solebat. Accidit autem, inopinato, ut die dedicationi oppidani templi sacro (*Kermesse*) operarius, quidam e finitimis gentibus, detorta via, sese in portas immiserit, ut feriis adesset. Vir autem morbi tabe correptus, eam statim civibus communicavit, quorum brevi quatuor et viginti, dira morte confecti, occubuere. Tunc votum Deo universa rusticorum plebs vovit, ut flagellum a suis finibus arceret, sese filios nepotesque, in ultimum usque aevum, publicum ludum quotannis habituros, in [illegible] bonum exemplum. Excepit benigne Deus supplicum preces, qui inde per quadraginta annos, ad annum usque 1680, promissa fidelitate exsolverunt.

Attamen, ob ingentem pecuniam quam ad solemnes ferias impendere opus erat, decimo quoque anno eas haberi deinde constitutum est; immo anno 1780 Bavariae, qui dicebatur, Elector oppidanis privilegio adscripsit, ut, reliquis omnibus civibus exclusis, ipsis tantum ius earum solemnitatum esset. Confirmavit haec Iosephus rex, anno 1810, iterumque Ludovicus I et II, qui ei successere, quorum alter regionis solitudinem carissimam habebat, et Linderhof palatium decem millia passuum ab oppido sibi constituerat.

At longe vetustiores libri qui scenicam actionem ad amussim describunt, quorum alterum manu scriptum in Nationali Munichiensi bibliotheca Hartmann doctor reperit, hoc titulo *Tragedj auss der heyligen Schrifft, von dem Leyden und Sterben, auch die Auffersiehung unseres Herren Iesu Christi*, quod est *Tragoedia è Sacris Scripturis deprompta circa passionem et mortem et resurrectionem Domini nostri Iesu Christi*. Est alter a quodam Sebastiano Wild sarcinatore confectus, quem Aussbourgenses cives in ludimagistrum deinde, atque in cantorum suae civitatis collegium adsciverunt, ita ut plane intelligatur qua de causa

Antonius Lang, qui Christi partem agit.

eius sermo versibus distinguatur more cantorum descriptis, qui media aetate floruerunt.

Has vero versiones aliam cum alia in Ettalico monasterio Patres a Societate Iesu composuerunt, atque vulgarunt, etsi deinde, quoties iterata actio est, toties multa revisa, multa addita, dempta atque immutata fuerint.

Praecipuam revisionem operis tradunt a Ioanne Aebl sacerdote peractam, qui primus hominis animam cum Iesu colloquentem invexit. Saeculo autem XVIII Ferdinandus Rosner e Societate Iesu « exhibitionem » addidit, sive viventes, uti aiunt, tabulas ex Antiquo Testamento depromptas, itemque sex geniorum chorum, quem choripheus moderabatur.

Dubia et quaestiones, saeculo XVIII delabente, circa sacras huiusmodi actiones excitata, multa praecidi abradique expostularunt, quousque anno 1811 et 1815 Ottmar Weiss, Ettalii parochus, rem radicitus reformavit, Rocho Sedler oppidi ludimagistro adiuvante, qui musices concentus in volumine adnotavit. Fuit autem princeps Weissii consilium, ut Christi passionem per scenicas actiones exhibens, iuxta Evangelii dicta ad unguem faceret, tabulasque ex Vetere Testamento excerptas singulis praemitteret, quas geniorum chorus gestu et vocibus commentaretur. In sermone autem soluta oratio antiquis versibus suffecta est, atque huiusmodi revisio, cui [illegible] berger parochus nonnulla et ipse innovaverit, integra tamen vel hodie exhibetur.

Sunt autem in textu pulcherrima multa, sunt et mediocria itemque inepta, de quibus libelli innumeri disseruere. At immutationum eius historia, religionis pietatisque sensus, prouti in montanis illis populis diutissime viguere, perbelle comitatur, qui a decennio omnes incumbunt, maxima fide ac studio, ut sacrae actioni sese, moderantibus parochis, praeparent, sacrorumque librorum spiritu imbuant.

Theatrum immane quatuor millia spectantium multitudini patet. Scena, ad decimi octavi saeculi stilum exstructa, quinque in partes dividitur, quarum media, velario occlusa, cum circumstantibus componi brevi potest; sunt autem ad latera Pilati et Caiphae domus. Proscenium latissimum choro et multitudini sternitur; Alpium denique candidi vertices, nitidumque caelum, parietem ultimum scenae praebent.

Actio a nona usque hora ad decimam septimam producitur, vix mora unius horae ad meridiem intermissa, et quatuor in partes distinguitur, in decem et octo actus divisas, quibus et duplex prologus adiicitur. Prima ex ingressu Domini in Ierusalem usque ad capturam in Gethsemani, secunda usque ad examen coram Anna pontifice, tertia usque ad Christi mortem res complectitur, quarta a resurrectione ad ascensionem.

Laudaverunt multi quanto studio quantaque diligentia Bavarorum rustici suis personis gerendis intendant, qui iam sese existimare videntur haud quidem fideles tantum votum maiorum explentes, sed veluti electum quemdam populum inter incredula atque impia saeculi scelera ad fidei missionem gerendam vocatum. Inde quicumque tum ex veteris, tum ex novi orbis regionibus ad Oberammergau hoc tempore advenerint, sive fideles sint, sive increduli, Passionis huiusmodi indelebilem memoriam asservant.

Laelius.

SOLARIS QUI DICITUR ICTUS

Quoniam his diebus in Sinis omnes mente versamur, aestasque summa impendet, non erit abs re de morbo hoc nonnulla afferre, cui Moussoir medicus recens in Tunquina regione studuit, ac medicamina proposuit.

Tropicorum gentes ictu solis necatae frequentius fugentur: nostrae contra, in miti aëris temperie plerumque cum vivant, nonnisi raro recoluntur. Attamen haec et nos videmus aliquando contingere, cum praecipue canicularibus diebus gravissimus imminet aestus, nullique zephyri aut aurae blandiuntur. Tunc qui sub dio operi manum

retur, eamdem proferre auderet sententiam? Annon scholarum magistri, virique docti, quotquot reperiuntur, uno ore, una virium omnium contentione satagunt ut omnes eumdem sermonem patrium, iisdem omnino sonis, eodem accentu referant? Cur, quaeso, « patavinitatem » quamlibet summo conatu lacessant, hancque, dum de lingua latina agitur, incolumem servari sinant? Quinimo, « patavinitati » (hoc enim nomine diversam pronuntiandi rationem recte perstrinxisti) eo minus indulgendum est, quo magis a recta sermonis latini pronuntiatione distant consueti modi patrio more eloquendi. An una sit, inter linguas vivas, ut aiunt, quae tanta patiatur in pronuntiatione discrimina, quanta in latine dicendo et audimus et audire dolemus?

Nos vero adeo uberes fructus ex hac una eademque recta apud omnes pronuntiatione latina exspectamus, ut, quantumvis arduum videatur, opus tamen magno animo consertisque viribus aggredi haud dubitare debeamus. Tuis ergo propositis morem gerens, quidquid de hac re sentiam, candide dicam; tu vero, pro tua humanitate et doctrina, approbes velim aut reiicias: non aegre feram si quando a tanto magistro vel carpi contigerit.

Primum omnium, nemini dubium esse potest quin iste pronuntiandi modus eligendus sit, qui nunc Romae viget; ille enim et maiorum traditione et sonorum dulcedine aptaque eorum commissura praestat. Praeterea rationi omnino consentaneum videtur ut, ex quo fonte ortum habuerit sermo latinus, ex eo communis omnium pronuntiatio hauriatur. Hoc addam, quod prope necessarium dixerim: quis unquam dubitaverit quin auris, dum loquimur, certa sibi iura vindicet? illa enim saepe et saepius ita vocabulorum ordinem enuntiationumque dispositionem moderatur, ut, nisi huius « superbissimo iudicio » attendatur plurimum, sermo habeatur corruptus barbariaeque notam incurrat. Iamvero, nemo inficiari potest, numerum latinum, harmoniamque requisitam et aptius cognosci posse et facilius orationi conferri, si quibus sonis, quo accentu prolatus fuerit sermo, iisdem omnino pronuntietur. Quis inter tuos populares delectaretur Vergilii aut Catulli carminum dulcedine, si ea more Gallorum Anglorumve elocutus fuerim? Annon in homericum risum effunderentur omnes, si gallico modo recitavero illud Vergilii, dum insolentem fragorem, potius quam murmur illud coecum audierint:

Insonuere cavae gemitumque dedere cavernae?

Illud mihi persuasissimum in mente est, non quidem ex praeconcepto aliquo iudicio, verum ex non modico cum adolescentibus in litteris edocendis contubernio: multo facilius studiis latinorum scriptorum incumbent, eorumque elegantia aptius imbuentur si rectae, nativaeque, ut ita dicam, pronuntiationi indefessam operam contulerimus.

Huc accedit quod nulla prorsus difficultate detineamur affingendo quibusque literis sonos illos qui Romae audiuntur; gallica enim lingua harmonia modisque locupletissima hos omnes complectitur. Quinimo paucis admodum praeceptis ad usum nostrum decerni potest recta pronuntiatio. Satis namque erit, si omnes consonantes omnesque vocales separatim et distincte protulerimus; si *i* ante *n* et *m* sonum habuerit liquidum, ut ita dicam, quem obtinet in gallicis vocibus *fine, sublime*; si *j* cum litera *i* sono consenserit; si diptongae nunquam in unum sonum coalescere siverimus praeterquam *ae, oe*; si tandem *u*, antiquo more *ou* pronuntiaverimus.

Haec cum nuper viro cuidam doctrina et auctoritate praecellenti dixissem - de his enim non semel egi - non modo consilium probavit, sed etiam fassus est nihil sibi magis optandum videri, quam si omnes uno ore eloquantur. Verum, haec ille mihi: — Esto — inquit — ut concordiae consulamus, eadem, si lubet, in dicendo pronuntiatione utamur! usurpemus eam quae Romae est in usu. Atvero, certumne est Romanos, post tot elapsa saecula, primaevam eloquendi rationem custodiisse? — Ipsius oculis subieci quae tu, in prioribus litteris, tum de plebeio, tum de patricio sermone, eleganti facundia disserueras. Placuit sententia, sed victas nondum praebuit manus: — Imo — sic ille — Romanos huius aetatis, ut plurimum, secutos fuisse in eloquendo vestigia maiorum doctrina et humanitate conspicuorum fateor, verum, ne quid plura dicam, ab illis certo certius discesserunt in pluribus consonantibus pronuntiandis. Litera *c*, apud illos, et litera *g* quandoque sonum habent compositum; quod quidem alienum duco a pronuntiatione antiquorum. In vernaculo nostro sermone, hae literae duplici sono gaudent: ante vocales *a, o, u* referunt κ et γ illa Graecorum, ante *e* et *i* sonum habent leniorem qui ad literas *s* et *j* (gallicum) proxime accedit; Romani vero consonantes *c* et *g* ante *e* et *i* pronuntiant, perinde ac si inscriberentur nobis *tch, dg*. Quid commune habet praepostera illa pronuntiatio cum Latinorum antiquorum recta dicendi ratione, qua si literis graecis nomina latina mandare cupierint, literas *c* et *g* per κ et γ semper retulerunt? Praeterea, ego, vir Gallus, plane ignoro cur literam *h* ante *i* quasi inscriberetur *k* pronuntient. His exceptis, quibus tamen, concordiae in dicendo gratia, non multum esse attendendum arbitror, nihil obest quominus in Gallia sermonis latini pronuntiandi illa ratio adhibeatur quae est Romanorum. — Hactenus ille; statim pollicitus sum me ad te de his scribere, ut quid sentias aperire possis, viro eximio, Gallis, ut auguror, bene multis, mihique imprimis non modicum collaturus beneficium.

Mox, cum primum potuero, quid agendum sit in Gallia, ut iam a consiliis tota quaestio ad facta transeat, scribam; hodie nolim tua, licet maximam expertus sim, abuti patientia.

Vale, vir humanissime, meque scias tuum esse et mancipio et nexu.

AMYGDALA

Hortule, nativis essem cum finibus exsul,
Suspirata mihi totiens divina precanti
Numina, at incassum, patriis ut redderer agris,
Cui pia te iussit matris cunabula vernis
Cura rosis ornare (meae non, hortule, matris
Quae periit, longo heu! memini confecta dolore,
Cum nulli cultus dominoque absente iaceres
Apta dabas tumulo texendis illia sertis!)
Illum iam reducem quivis post excipe lustris,
Et fessum refove. Dilapsis unus amicis
Ipse manes, gratusque mihi, viridaria quanquam
Urticis cessere malis, atque ordo viarum
Omnis abest, floresque olim perfundere biantes
Fons suetus tremula hinc ac inde aspergine, stagnat.
O quas nunc veterum qui novi provida rerum
Fata mihi voces, mater, tuus hortus haberet!
Omnia sed tecum glebis sunt rapta decoris,
Nullaque iam florum vox exstat cognita vati,
Hinc narcissus abit vitreis conterminus undis
Quondam, mutata solem non virgo figura
Spectat, nec laurus placidis admurmurat auris.
Hos hominum, mater, faciem spoliasse docebas,
Et cupidum urgebat puero narratio pectus
Cara mihi: nunc paene silet iam fabula in hortis.
Est tamen, haud fato par floribus, una superstes
Quaeque suos recinit, ni fallor amygdala, casus,
Arbor desertum ramis dum protegit agrum;
Quam posuisse - patrem memini narrare frequenter -
Fertur avus (nondum pleno mors abstulit anno)
Ut primum veni dias in luminis oras.
Una comas pandit, soles defendo sub una
Lassus ego, et taceant cum flores, murmura capto
Arboris; eventus nam cantat amygdala acerbos.
Utque suum Phyllis, zephyro spirante, videtur
Demophoonta vocare mihi, te, mater, et ipsi
Quaerimus amissam, dum, quod magis usque dolendumst,
Non violis tumulum tibi iam tuus hortulus ornat!..

Alafridus Bartoli.

ANNALES

Humberti Italorum regis parricidium - Solemnia eius funera - Nex Persarum regis tentata - Transvaalianum bellum - Sinenses res - Alexandri Serborum regis nuptiae.

Quaeque in Urbe circa dimidium noctis, quae inter undevicesimum Iulii mensis diem ac trigesimum est, cohibente silentio, repentinus, qui vigilarent adhuc, cives obtinuit rumor. Fertur Humbertus rex, triplici manuballistulae plumbo circum praecordia transfossus, repente obiisse. Modoetiae ad Mediolanum, quam rusticandi causa de more petiverat, cum, plaudente circum frequentia populi, a gymnico ludo recederet, ubi praestantioribus adolescentibus, qui in ipso exercerentur, aurea et argentea praemia regali dextera et iuvantibus verbis solemnissime distribuerat, ad undecimam fere noctis horam narrantur haec accidisse.

Auribus primum non adhibetur fides ab iis, quos haec, admonente electride, nunciae voces perculerunt. Instare ancipites; eadem referri. Riguere crines legentium et audientium, gelidusque cucurrit per ossa tremor immanitate sceleris, innocentia occisi, Reginae luctu, dolore Filii longius absentis, Regiae familiae moerore, discrimine gravi reipublicae. Quasi fluctus decumani singula, torquebant haec omnia, urgebantque non eos modo, quos notitia tanti parricidii ingenti oppresserat mole, et sollicitudinibus paene contriverat infinitis, sed vel eos, quos expergefecerat vaga vox, incertosque quid esset e quiete per vias et plateas adegerat.

Qui postquam frustra contra immanitatem criminis sua incredulitate pugnarunt, victi evidentia obmutescebant, domumque redeuntes ea suis repugnantibus suadebant vere accidisse, quae omnes, ubi audiebant primum, accidisse negabant. Superabat opinionem nefas, et exsecrationis impetum in amaras erupturum querelas horror ipse vincebat, funestumque silentium late dominabatur Urbi moestissimae. Qui obfusus caligine sol Apenninis e montibus caput extulit, quantus esset ubique luctus ostendit. Officinae, emporia clausa, popularium, nobiliumque aedes semirecluso ostio vix aditum dabant; squallebat omnis ordo populi; civitas universa moerore conficiebatur. Rarae per vias vendentium voces; abeuntium demissi oculi; brevia colloquia; omnes communi calamitate premebantur. Sic tota, quae sequuta est noctis nefandae infortunium, dies, sic altera excessit, domibusque in singulis lamentum iuge modo de Rege atrocissime sublato, modo de Regina, inter aerumnas lacrimasque relicta, cuius ante oculos, siqua erit adhuc vivendi vis et virtus, cruentatum Regis et Viri sui cadaver nocte dieque, per somnos et per vigilias obversabitur.

*

Sed omnia enucleare moerentis animi apud Italos testimonia longissimum est; munus autem nobis praecipua afferre. Victorius itaque Emanuel III, Humberti filius, Rex est dictus, cui iusiurandum fidei spondendae militibus primum per Italiam omnem et in Africana colonia in campis martiis; classiariis vel iter facientibus in navigiis coram vexillis est propositum datumque.

Nec tamen Victorius adhuc Rhegiensem portum appulerat, ex orientali itinere revocatus. Qui quidem, statim ac litus tenuit, recto tramite Modoetiam petiit, quo iam regalis familia omnis convenerat. Auctus inibi matrem inter et filium doloris cruciatus, coram Regis cadavere. Hoc tandem in feretro sericis et argenteis ornatibus composito, novus Rex

[illegible] facile vitiis quam armis vincentur » (1). Et [illegible]

[illegible] sorbis (2).

[illegible], apud hodiernos Batavos, qui humani [illegible] civiliores se gerunt.

L. P. Macnovr.

[illegible] STUDI[illegible] IN SCHOLIS

[illegible], quae hac in Italia tum [illegible] for- [illegible] tra- [illegible] studio potius [illegible] qui trilin- [illegible] serie [illegible] [illegible] quid [illegible] tot numeris [illegible] de- [illegible] doc[illegible] terrarum vel civi- tatum [illegible] colonibus distinctis car[illegible], cum [illegible] tabulae, quae ex pate- [illegible], legi possint sive quod disciplinorum [illegible] longinquae, sive quod hac illuc ma- culatae vel [illegible] perforatae: quin etiam non raro [illegible] ultra [illegible] concor- dia [illegible], inde discipuli [illegible] sperniunt.

[illegible] disciplinae [illegible] innovatae; non idem vero de [illegible] praedicare licet. Athenaea steriles [illegible]

(1) Germ. XXVIII.

(2) [illegible] III, 379-380.

LOLLIUS

SIVE DE PROVECTA LATINITATE

Treb. — [illegible] hic asellus iure appelletur *Excelsior*, [illegible] Scipioni contigit ut Africanus vocare- tur. [illegible],

Si hodie hercle fustem cepero aut stimulum in manum,
Testudineum istum illi ego grandibo gradum (1).

Tu vero, Lolli, ne cesses saluberrimis me praeceptis [illegible] quam iucundissime afficere.

Loll. — Pungunt apes ubicumque dulce non inve- niunt. Nihilominus malo desiderari a te prudentiam meam, quam si taceam benevolentiam.

Treb. — Commode tibi excidit vox ista prudentiae, de qua Tullius: « temeritas est florentis aetatis, prudentia senescentis » (2).

Loll. — Trahis Hectora ad currum religatum Achilles. Geram enim tibi morem assumamque defensionem vetu- statis. Tibi igitur assentiar antiquissima quaeque optima.

Treb. — Ita fere, paucis exceptis.

Loll. — Igitur natu maximus quisque optimus idem- que prudentissimus.

Treb. — Sic teneo; modo clausulam addas: *ceteris paribus*.

Loll. — Prudentior ergo Tartessiorum ille rex Ar- ganthonius, qui octoginta regnavit annos, centum viginti vixit, quam Ὠκύμορος Achilles?

Treb. — Ceteris paribus ille debuit esse prudentior.

(1) Plaut. *Aulul.* I, 1, 10. (2) *De Senect.* VI, 20.

nominum series expunxerunt, generales formas ad- [illegible] expli- [illegible] doctrinam de mundi [illegible] vicibus [illegible], deque primaevis mundi phae- nomenis, [illegible] terrarum disciplina non explo- verat. [illegible] disciplinae praesidio [illegible] cognoverunt, [illegible] quibus [illegible] adimpleverint, lacusque ad- [illegible]; et plurimum glacialium [illegible] latius anti- [illegible], et quomodo exinaniti [illegible], quibus [illegible] constant, [illegible].

[illegible] disciplina satis [illegible] viris [illegible] datum est, quae populorum [illegible], et elementa [illegible] singulorum [illegible], pe- [illegible]

[illegible] ad hominum vitae provenientia, [illegible], montium, [illegible], vel [illegible] dere videatur. Quod plane conspicimus Indis con- tingere, qui nimia terrarum foecunditate aërisque suavitate enerves facti, ad labores inepti, ad bellum impares, exterarum gentium iugum absque repulsa patiuntur.

En itaque quo factum sit ut terrarum haec do- ctrina ab omnibus disciplinis fuerit auxilio donata, seseque circum subsidiariam veluti doctrinarum seriem constitutam habuerit; ipsamque historiam, cui antea praecipue mancipio tradita fuerat, hodie contra ne- cessario semper comitetur, ita ut iure Cousinius Gallus philosophus conclamaret: « Praebe mihi regionis formam, atque ego vicissim eius historiam enarrabo ».

Loll. — Dic iam, sodes, hoc saeculum reparatae sa- lutis a die suo natali quot annos enumerat?

Treb. — Annos, ni fallor, quinque et nonaginta supra millesimum octingentesimum.

Loll. — O antiquissimum saeculum ideoque omnium praestantissimum! Auctoritatis, quae senectutis est apex, profecto plus habet, laboris minus. Prudentia autem ca- rere nequaquam potest: quippe diuturnae experientiae praesentem adiunxit. Quapropter mihi videtur amni si- mile, aucto plurimis annis, qualis

Inter cunctos in quodlibet aequora fontes
Accipit et scythicas exit non solus in undas (1).

Antiquitas ergo tota nostra est; vestra, praesentis aetatis obiurgatores, infantia.

Treb. — Novissima, hercle, praedicas, Lolli.

Loll. — Ea dicuntur novissima, quibus adiectum est nihil. Ita in serie numerorum, quintus erit novissimus numerus, quem sextus non excipiat. Vos igitur novissimi estis, qui eodem semper in numero haeretis, tamquam in scopulo. Contra vero nos antiqui iure censemur, qui- bus multa accesserunt, quemadmodum inter homines is dicitur senior, cuius aucta vita est novis annis. Quid enim vetus esse potest remota novitate?

Quod si tam Graecis novitas invisa fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus; aut quid haberet
Quod legeret tereretque viritim publicus usus? (2)

Treb. — Vereor tamen ne recens ista antiquitas - pugnantia enim, auctore te, loquar - sancta posteris un- quam ac veneranda videri possit.

Loll. — Eo sanctior, mihi crede, quo diuturnior.

(1) Lucan. *Phars.* II, 419. (2) Horat. II *Epist.* I.

Haec quae summatim attigi velim magistri sub oculis habeant dum terram discipulis describere ag- grediuntur: si studium hoc ceteris [illegible] apte sociaverint, non est dubium quin non [illegible] modo sed et gratum et facile satis discipulis [illegible] redditturi.

F. R.

Virtute ambire oportet, non fautoribus.
Sat habet fautorum semper qui recte facit.

(Plaut. *in Amphit.*).

QUAESITIS RESPONSIO

De una eademque apud omnes [illegible] latina.

Clarissimo viro Hyacintho De Vecchi Pieralice Augustus Sordet S. P. D.

P[illegible] epistulas, quas [illegible] officio dedissi; [illegible] solu[illegible], sed etiam maiores [illegible] Dicam [illegible] esse inter nos [illegible] liorum [illegible]? [illegible] is sum qui [illegible] persuasum habeo inter lectores commentarii nostri haud unum rep.riri, qui, licet in diversum possit tendere, tuam non miratus fuerit in dicendo elegantiam, in exponendo eruditionem. Fateor equidem magnum esse quod moliri cupimus; asperum sane opus ac lentum est ut quaestio a consiliis ad communem omnium usum pertingat: tanta vis est consuetudinis, quae cum tempore processerit, vim obtinere solet naturae, eamdemque si furca expellas cito recurret.

Sunt qui putant rem tantis obvolvi difficultatibus, tantis tricis implicari, ut hanc vel movere summo digito recusent, idque satis fore asserunt, si omnes recte se in- telligant, quamvis alius alia sermonis pronuntiatione uta- tur. Eorum pace dicam, opinionum dissensione plane di- screpamus. Ecquis, si de vernacula aliqua lingua age-

Etenim in ingenii humani natura positum est, ut remo- tissima quaeque longe maiora videantur.

Omnia post obitum fingit maiora vetustas,
Maius ab exequiis nomen in ora venit (1).

Et huic igitur aevo solvet laudis tributum consuetudo. Nostro etiam nomini, plerisque nunc ignoto, continget, ut volitet et vagetur latissime. Nam, quum, nobis de- mortuis, artes aberunt nostrae ab obtrectatione atque in- vidia, te quoque, Trebati,

..... *inter seros memorabit Roma nepotes* (2),

edicetque, sacri et civilis iuris intelligentia atque omni prudentiae genere sic praestitisse, ut parem neminem habere possis in posterum. Philippus autem alvi curandae feretur doctor unicus exstitisse. Neque vero nihil com- mendationis habebunt et Davus et Marcus.

Dav. — Ergo et nos erimus immortales?

Phil. — Vestram certe stultitiam nulla delebit anti- quitas. Te vero, Lolli, quem praedicabunt?

Loll. — Non est meum hoc iudicium, sed fortasse Trebatii.

Treb. — Tua, credo, laus apud posteros haec erit, qua aetate scriptoris latini simulacrum vix reperiri posset, nonnihil te consequutum fuisse in hoc genere. Non tamen effugies reprehensionem doctorum atque prudentum, quod in latinis litteris excolendis inusitatas vias arripueris, tritas reliqueris. Cursum scilicet ingenii tui pressit haec impor- tuna clades civitatis, novitas, quae solet adolescentiam celeriter suae temeritatis implere.

(*Ad proximum numerum*).

P. Angelini.

(1) Propert. III, I, 12. (2) Ibid. 18.

PER ORBEM

Recogitavi saepe horum itinerum peregrinationem inutilem fore, nisi aliquam vivendi sapientiam inde ego primus eruerem. Humanos enim recognoscere casus atque adnumerare, vanae ineptaeque fuerit curiositatis inceptus, nisi eorum experientia docente, prudentiores facti maturius in consulendo, in agendo fortius homines sese gerant.

Quid? Cum coniectorem audiverimus futuros eventus tuta mente praenunciantem, nonne eos accipere maximum erit prudentiae existimabilis, atque ad eorum documenta venturam aptare vitam? Hunc itaque potissimum credam aeternae huius viae selegisse fructum, de quo vos hodie monebo. Saeculum quod futuro anno exorietur feria tertia, olim Marti sacra, initium ducet, extrema autem eius dies Dominica erit. Ter Februarius mensis dies Domini quinque reviset, annis videlicet 1920, 1948, et 1970. Bisextiles anni vigintiquinque, menses totius saeculi 1200, hebdomadae 5128, die dempta, erunt. Eclipses portendunter 1000, quarum sexcentae et quinquaginta solares, tercentae vero et quinquaginta lunae relictae. At doctissimos tanta astronomia viros perpaucos fuisse reputo, qui viderint argentariarum syngrapharum quot centum futura per singulos annos insoluta, quod tradunt tamen eos paene iam praenovisse, qui insolventes fieri sese iam statuerunt.

♣

Dum haec exspectamus, ut praeludium tantae fortunae delibemus, aestus insolitus adest, quem forte, ut nunc fervet, incaluisse nunquam seniores memorant. Liberi septentrionalis Americae cives tropicorum sese sub torrido aëre dolentes queruntur. Sol viarum lapides torrefacit, equi, viribus absumptis, passim heic et illic procumbunt, nosocomia aegrotis redundant solaribus ictibus correpti, coemeteria miserorum cadavera, quos aestus insolitus interfecit, complent. Quae ut ingravescerent hydrophobi canes contagio teterrimo passim correpti sunt, militesque ex urbanis et suburbanis cohortibus in caninam huiusmodi venationem incassum contendunt, ut usque ad unum teterrimo morbo correptas belluas plectant, quae iamdiu plurimos viros morsu venenato congressae sunt.

♣

Lutetia haec etiam praecipue experta est: Sequana flumen, aquis vaporantibus exinanitum, pisces putrescentes fetore pestilentiali quotidie reiecit. Deficiebant in cloacis aquae, neque ad glaciem arte efficiendam liquor iam praesto erat. Commendatum inde vehementer civibus, ut vix necessariam viritim aquae partem sibi adsumerent; et aliquot per horas quotidie cautum est, ut cursus aquarum suspenderetur.

♣

Nihilominus Iberis canicularis fervoris primas deberi credimus; Madriti enim thermometri lympha 37 gradus indigitavit, Cordubae, Hispali et Pacensi in urbe 41, Iaensi 38, Salamantina et Vallisoletana 35.

♣

Et quoniam ignita recolimus, praestat incendia enarrare.

Ad Hudson fluminis ripas, prope Bayonne urbem, petrolei triginta millia doliorum erant in emporiis coacervata a ditissimo eius commercii collegio *Standard Oil Company*. In haec, media nocte, fulmen incidit; ignitus liquor incensus statim parietes loci fregit tonitru maximo, atque flammeum veluti flumen inde erupit, vortice praevalido, omnia incendens, absumens, diruens, feminas, et pueros, et viros, et bestias in fugam conliciens. Hospites, qui in Bay View hospitio morabantur, vix elabi potuerunt: aedes enim momento temporis absumptae sunt. Domus centenae adnumerantur, quarum vitra ictu vehementi fracta sunt; quin etiam violentissima aëris commotione quatuor corruerunt; attamen hominum caedes in tanto infortunio satis exigua: vulnerati quatuor, unus tantum vita functus.

♣

Contra dicendum de Constantinopolitano incendio, quo sex urbis regiones paene ignis abrasit. Domus centum et quinquaginta, emporia centum, scholae et templa deleta sunt. At hominum maxima strages, quorum, proh dolor!, quos ignis non corripuerat, aqua interfecit. Turmatim enim atque certatim fugientes in puteum late patens inopinato alius post alium corruere, atque misere demersi sunt.

♣

Iaponenses suprema huiusmodi e Iokohama nunciant, vulcanum Iohuma ad Baudaisan terribili convulsione tot flammas eructasse, ut inter maximam ruinam biscentum incolas confecerit.

♣

Minimam autem eruptionem, ut necem sibi compararet, Delital ballistarius miles, Leopoli ad Austriae urbem castrametatus, sibi procuravit. Tormentum bellicum ignita pulvere complevit; deinde sese ad eius os alligato, ignem immisit: fragmenta adusta vix e corpore superfuerunt.

♣

Militaria quoniam attigimus, Wilhelmus, Germanorum Caesar, iucunda ad itineris finem offerat. Sexta vix matutina hora Caesar ad castra primae equitum legionis, quam draconium regalium vocant, equo conscenso ultro adfuit.

Constiterant iam in atrio alae paratae ad signa ferenda, adstabant centuriones et magistri alarum, sed tribunus aberat. Tunc iussit Caesar eum ad discessum exspectari, qui cum paulo post anhelus supervenisset atque imperatorem conspexisset, vehementer contremuit, cucurritque ut excusationes adduceret. At Wilhelmus ut sileret nutu imperavit, et cum exercitu profectus est.

Alae ad campum martium exiere, exercitia adstante Caesare expleverunt, qui tacitus semper adstitit, tandemque Berolinum reversus est.

Diei circiter ad dimidium Wilhelmi legatus ad legionem pervenit capsulam ad tribunum deferens, qui pallidus, contremiscens eam aperuit, et... Horologium expergisculum in capsula regale donum erat!

Viator.

VARIA

Ioci ex historiis.

Interdum fit ut vel nolentes in aliquid seu lingua seu actione labamur, quod inurbanitatis nota immeritos premat, pronisque pessima de nobis praedicet auribus aliorum. Tum ad vitandam infamiam, tum ad reconciliandos nobiscum animos, quos inviti offensione illiusmodi affecimus, mirabiliter prodest illa aurea indoles mentis et vis, quae sententia brevissima, ridicula saepius, magnas, ut ait Horatius, plerumque secat res.

In crimen laesae urbanitatis coram rege Gallorum, Aloisio XVIII, administer De Combières olim inciderat, quippe quia in solemni administrorum regni concilio, cui rex praeerat, nicotiani pulveris thecam e sacculo extractam, diuque manu versatam, ante regem, cui a dextris erat, posuerat. Mox et muccinium eduxit, et rege coram ipso inurbane apposuit. Anceps inter stomachum et indignationem rex inurbano et male verenti subdito: — Heus tu! — inquit — videris mihi penitus peras tuas ante me velle vacuas facere. — Sed statim ille argutus: — Administrum, o rex, non dedecet coram rege vacuas facere peras suas; utique scelus esset implere! — Placuit sententiae veritas, et laesae urbanitatis et reverentiae laesae crimina regio risu, et adstantium approbatione absoluta sunt.

✱

Theodula dynasta de Beaucours, ducis Napoleonici Montholon vidua,

Quae mihi multa quidem, sed et haec narrare solebat,
Unde meum praesens instrueretur opus,

olim ista retulit, ut Napoleonem, in agendo fortem et alacrem, non minus in dicendo lepidum promptumque probaret. Arcanum codicillum, quem imperator in subalari pera gestabat, unicus ei filius nescio quo casu ereptum puerili manu versabat coram Massena, de quo illic plura notabantur sale et aceto perfusa. Visis Massena indoluit. Inter haec adstitit imperator, qui Massenam ea legisse animadvertens, ita indignanti: — Ne doleat; amici sumus, et amicitia pares aut facit, aut invenit. — Tunc in risu dux: — O dictum bene! — Et illico Napoleon: — Ait latro ad latronem!

P. d. V.

SOCIIS MONITUM

Nonnunquam ad nos socii scripserunt dolentes hunc vel illum commentarii numerum suo tempore sibi non remissum; quin etiam interdum binos vel ternos quoque simul allatos.

Volumus itaque socios omnes certiores, diligentissime munus nos apud diribitorium exsequi, et a culpa longissime abesse. Profecto qui subnotationem non recto tramite, sed per bibliopolas fecerunt, neque iisdem iniunxerunt, ut nomen eorum patefacerent, ipsi serius commentarium accipient, cum bibliopolae committenti commentarium inscribere teneamur...

Ceterum quivis *Vocis Urbis* numerus fortuito amissus rursus a nobis petatur, qui rationem habebimus: subnotatio autem et alia omnia semper mittantur ad **Aristidem Leonori equitem,** commentarii *Vox Urbis* possessorem et administratorem, **Romam, via Alessandrina, 87.**

A secretis.

edictum populo proposuit vulgavitque. Regalis autem vidua pientissimam precem ipsa exaravit, atque, ecclesiastica auctoritate probante, Italis omnibus recitandam ultro obtulit, ut mariti vita functi animam expiarent.

Funera solemnissima Romae habita sunt; exuviae, militari et civili pompa diuturna praeeunte, ad Marci Agrippae Pantheon deductae. Legati aderant ab omnibus novi veterisque orbis regibus et principibus missi, ut solemni funeri adessent; vexilla legionum aliarumque totius Italici exercitus post feretrum, in ballistae ignivomae curru impositum, ferebantur, adeuntque militum praefectus, ferream illam coronam in pulvinari gestans, quae vetustissima totius orbis regia corona est, quam Italiae reges sibi multis iam saeculis imposuere; eam tradunt Helenam, Constantini Magni matrem, ex clavo ferreo Dominicae crucis [illegible] repertae primum filio confecisse. Cadaver denique, prope patris cineres, in eodem templo reconditum.

*

[illegible] quod teterrimae fere belluae [illegible] humani generis hostes perpetrarunt, Lutetiae [illegible] contra Persarum regem, qui omnium [illegible] invisurus mihi aderat; at, Deo [illegible].

*

In Africano bello inter Boeros et Anglos [illegible]; Boeros ferreas vehes, quae commeatus [illegible], captivas fecisse prope Kowig-Pruk, atque vias omnes Praetoriam circum praeclusisse; [illegible] Middelburg loca [illegible] hostibus [illegible] ex Orange republica qui superessent [illegible] quam legionis numero in deditionem venisse, ipsumque denique Dewet, Boerorum [illegible] ducem, prope Transvaal fines maxima [illegible] circumdatum iamiam esse deditioni proximum.

*

Graviora sunt quae ex Sinis innotescunt. Primum [illegible] apparet quae animi concordia, quaeve consilia [illegible] totius Europae militias moderentur. Alii enim, ut Russi et Iaponenses, Pechinum versus urbem caput iter iam inierunt, alii, ut Angli et Americani, commorandum esse adhuc putant, donec [illegible] ad rem [illegible] appulerint, ne forte victoribus illis victoriae fructum sibi subreptum videant. Hi autem in maximas Sinensium copias iam occurrerunt; Russi equidem felici exitu Pei-tsang urbe potiti sunt, Iaponii contra nonnulla cum clade repulsi. Galli autem Mong-tse ex Yun-nan provincia occupasse dicuntur, Angli in Shangai portum praesidia immittere. Quae Li-hung-chang praesidem callidissimum attinent, omnia incerta sunt, sive eius assertiones de legatorum sospite vita atque proxima libertate, sive abdita consilia, quae secum in corde revolvat; quorum impudens fallacia cum iam plerisque satis probata videatur, ipse traditur quoque sese vita sua manu orbasse, ne disiectum ab Europaeis imperium videret. In imperiali enim aula belli consilia iterum praevaluisse dicunt, atque novo duci totius exercitus imperium commissum, quo nullus Sinensium est Europaeis infensior. Commoventur autem atque vastantur in dies oppida in Yang-tse fluminis valle atque in Manciuria provincia, et Christianorum praecipue caedes maxima fit; ipsique provinciarum ad meridiem spectantium reges vehementer iam timent, ne perduellionis crimine incusentur, seseque necatos proxime videant, uti iam praecipuis pacis fautoribus contigit.

*

Bellogradi, Serbiae in urbe capite, Alexandri regis cum Draga Maschin nuptiae celebratae sunt. Adstabant coetus oratorum novus praeses Nestorovich, legati omnium gentium, quos inter Marchand Gallus, atque Russus Mansuroff. Ferunt vero Milanum patrem ob has nuptias vehementi ira in filium commotum ad Giuristisch praefectum militum litteras misisse ut filium e throno deiiceret. Sed Russorum Caesaris approbatio nuptias suo auspicio tutas fecit.

POPLICOLA.

LIBRORUM RECENSIO

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΑΜΠΑΚΗ, *Ἡ Μονὴ Δαφνίου μετὰ τὰς ἐπισκευάς.*— Ἐν Ἀθήναις, 1899.

Librum, inter recens per Graeciam editos, peculiari laude dignum censemus, quem Lampaki doctor, Olgae Graecorum reginae a secretis, conscripsit, primus qui christianarum antiquitatum disciplinam inter Graecos fovit, coetum studiosorum ad rem coivit, et museum sacrae antiquitatis reliquiis iam dives constituit.

Vel inde ab anno 1889, alium eadem de re librum scriptor vulgavit, quem viri illustres in disciplina hac peritissimi, quos inter I. B. De Rossi, maximo plausu excepere. Nova haec vero addens, id contendisse praecipue videtur, ut quae prima opella vix indigitaverat, fusius exponeret, atque effossionum, quas Graecorum reipublicae administri perficiendas curarunt, exitus palam traderet.

Liber dividitur in partes tres; quarum prima, veluti prologus, omnia quaecumque docti viri de monasterio Daphnaeo disseruerunt evulgaruntque referuntur; item quae de primo Lampakii opere commentaria diiudicarint. Altera instaurationes aedium anni praecipue 1891–97 peractas enarrat, templique antiquitatem statuere contendit, quod plerique longe ante x saeculum conditum autumant, ipse contra ad illud potius refert. Postrema musivorum operum, quae inibi renident, notitias praebet, sacrasque icones per partes describit, quae in templo conspiciuntur. Quae quidem descriptiones comptae semper et undequaque perfectae iuxta doctrinae rationem exarantur, ita ut praeter lectissimam artis sapientiam, scientiam pariter subiectarum rerum eximiam in scriptore arguant.

Opus itaque vehementer commendantes, gratissimum id ac perutile sacrarum antiquitatum cultoribus fore existimamus: quae enim Lampakius, vir clarissimus, de monumento hoc Byzantinae aetatis insigni investigavit ac reperiit, germana pleraque monumenta quibus Italia gaudet, eaque inter aedem praecipue atque abbatiam Sanctae Mariae de Cryptaferrata nova luce clara reddent.

A. P.

NATALIS ALLEGRI **De Asiatico cholerae morbo animadversiones annorum 1837, 1854-55, 1866-67.** – Augustae Taurinorum, ex off. B. Marchisio et f.

Latinus et medicus, iure de Asiatico cholerae morbo latine scripsit Natalis Allegri, neque incompto stilo, neque communi peritia, in quatuor praecipue suburbanas civitates, in quo versatus est, animadvertens, Tibur, Tusculum, Albanum, Ariciam, letali morbo pluries pessumdatas. Itaque de singulis sermonem instituens, solum, aquas, cholerae excursiones in oppidum quodque attente recognoscit; unde ad generales enunciationes assurgit, quae hoc paene axiomate resumi possunt: « Hygeae locus in urbe si fuerit, cholerae locus non erit ». Reliqua sunt de medicamentis; quae quidem, utpote a scriptore, facto periculo, allata, ipsius verbis iuvat referre: « Immunitatem fere omnium qui coria perficiunt, et graveolentia, animantia, cutem, sanguinem, ossa pertractant, respiciens, et potissimum vespillonis immunitatem, qui dum continuo cadavera cholerica effert, nulla sui ipsius cura, immo circa omnia per contemptum et ludibrium negligens, tamquam unicum apud eum imperium esset, in morbum rarissime incidit, ausus ego sum remedium proponere ad choleram curandum, *oleum animale foetidum*, oleum Dippelii, ex quo constabat Chaberti oleum contra taeniam... Oleum animale foetidum, parasitis infestum, infirmum excitat et fovet corpus, et contracta solvit crura: cholera omni austeritate fugatur, et nocentes bacillos innocentia olei graveolentis exagitat et conficit ». Accedunt tabulae « demographicae », aliaeque loca examini subiecta oculis proponentes, quae operi considerate atque honesto consilio perfecto addunt ornamentum.

I. F.

CAESAR PECORARI S. T. D. **Manuale Ordinandorum.** — Romae, apud Desclée, Lefebvre et Soc., 1900.

Volumen prae manibus habemus quod Caesar Pecorari, Romanus Sacrae Theologiae doctor, provida mente et diligenti opera digessit. Scriptor enim, quod iamdiu plerique desiderabant, effecit, ut vetus Tognii satis notum opusculum, haud paucis mendis iam obsoletum, corrigeretur omnino, immutaretur, unique formae ac perfectiori redderetur. Facilis inde tum iuvenibus ad sacros ordines promovendis, tum eorum praepositis, quibus sese probandos sistent, patet in libello via eaque explanata et usque ad exitum deducta, quam maxima utilitate utrique sequentur, omnia ordine et apta copia disposita invenientes, sive quae sacros ordines excipiendos, sive quae theologicam ad rem doctrinam spectant.

I. A.

AENIGMATA

I.

Tota volat per aquas. Truncor si *vertice*, mellis
Dona dabo moriens; aëra possideo.
Bis me si *minuis*, tua quae sit, redde, voluntas!
Sed quum *ter minuar*, lector abire voles.

II.

Regnum sum volucrum; petit me Daedalus alis:
Navita saepius, heu!, Icarus alter adest.
Sumptum contrahe et effode opes; bene parta tueri
Neve adamare velis: cura mala haeret in his.
Scribe retrorsum nos: homini requiem longaevam,
Cum nequeam domibus, rite dabo tumulis.

A. E. DE DRUFFEL.

Ex sociis qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet opus cui titulus:

H. MARUCCHI – P. CHENILLAT

GUIDE DU PALATIN

Aenigmata ann. III, n. XII proposita his respondent:

1) **Animal - Lamina.** 2) **Ara - abi - a (Arabia).**

Ea rite soluta miserunt:

Ed. Bianco, *Roma* – Guil. Schenz, *Ratisbona* – Ang. Sordet, *Thury* – Ver. Cariolato, *Vicentia* – Ios. Wilhelm, *Cantauria* – Hect. Landi, *Turrita* – V. Hertel, *Mendhausen* – Ios. Crosatti, *Poiano Vallispantenae in agro Veronensi* – Vinc. Lakatos, *Keszthely* – Sem. Campaniense, *ad Salernum* – A. Chevènement, *Nods* – Car. Stegmüller, *Sabaria* – Alph. De Jaer, *Poussel in Belgis* – Herm. Gini, *Taurinis aquis* – A. Loeper, *Carlsburg* – Hild. Guepin, *S. Dominico de Silos, ad Burgos* – Alois. Raineri, *Schilpario, ad Bergomum* – Ios. Schmitz; G. Langenberg, *Monasterio Guestph.* – Mich. Vidal, *Palma, in Maiorica insula* – Ad. Huza, *Grybow, in Galicia* – C. Perazzi, *Mengalore, in Indis* – Fr. Sallarés Sch. Piar., *Sabadello* – Fr. Perényi, *Iaszberény.*

Sortitus est praemium:

V. HERTEL,

ad quem missum est opus, cui titulus:

PLINII EPISTOLAE

Edidit KEIL Lipsiae ex off. Teubneriana.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE – EX OFFICINA FORZANI ET SOCII.